

Kongehuse

[Startside](#)

[Op](#)

På villavejen Brinken i Kolding ligger en to-etages ejendom, der i dag er opdelt i fire ejerlejligheder. Dens tilsyneladende prætentløse navn er 'Kongehuset'.

Den nuværende ejendom har ifølge en indskrift på gavlen eksisteret siden 1888, men der har siden slutningen af 1500-tallet ligget mindst fire 'Kongehuse' på stedet, hvoraf de tre første i tidernes løb er blevet ødelagt af krig eller er brændt.

Huset har navn efter den kongevej, det oprindeligt lå ved.

Kolding-Haderslev Kongevej og Kongehusene i Vonsild

Landevejene var i en elendig tilstand i 1500-tallet. Ofte var der blot tale om et par hjulspor eller en hullet hulvej. Det var selvsagt meget generende for de vejfarende. Høj eller lav, alle led de under de elendige landtrafikforhold.

Kongen fik så en ide. Det var Frederik II. Han sagde: Jeg bygger mit eget vejnet, så jeg kan lade mig selv og mine folk transportere hurtigt og uden uheld fra slot til slot. Som sagt så gjort. Kongevejene var opfundet.

Det var en sjællandsk foreteelse. Med en enkelt undtagelse: kongevejen Jelling - Koldinghus - Haderslevhus.

Kongevejene var en helt unik dansk ide, ganske ukendt i udlandet. Ideen var bestemt ikke populær hos de øvrige vejfarende, der aldrig accepterede kongens eneret. Trods gentagne trusler om konfiskeringer og straf kørte man ikke sjældent gennem kongeportene og brød låsene på bommene over vejen op, hvis man da ikke havde en falsk nøgle, hvilket ofte var tilfældet!

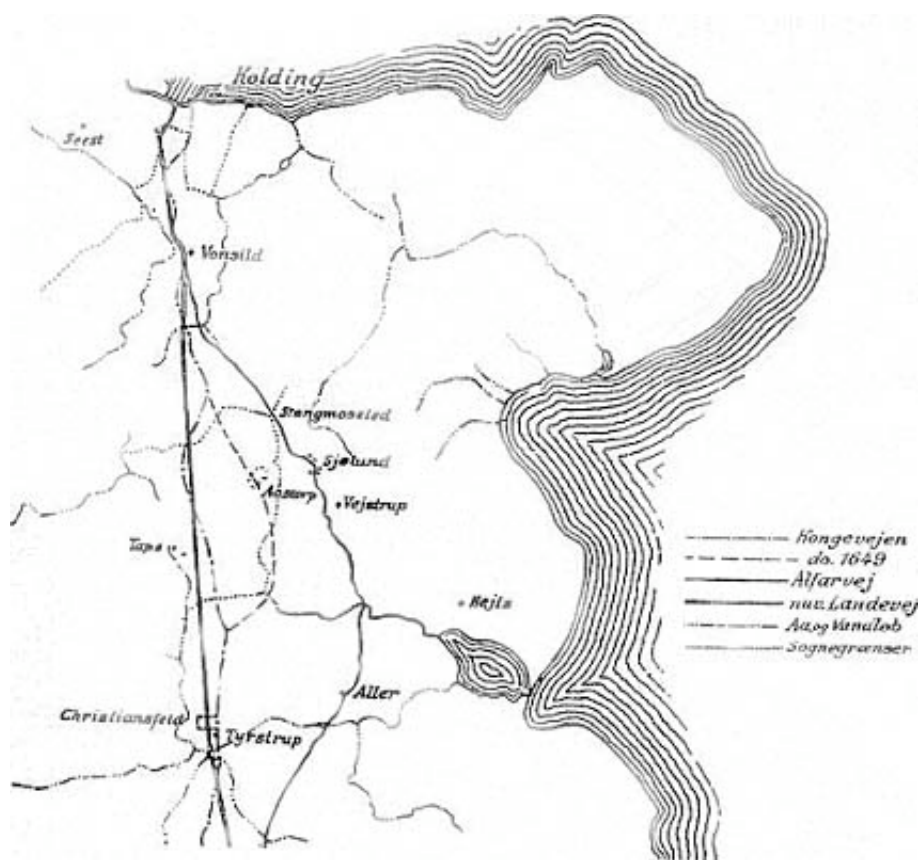

Frederik II lod anlægge en kongevej fra Haderslevhus til Koldinghus og en fra Koldinghus til Skanderborg, som dog aldrig nåede længere end til Jelling.

Vejen gik fra Koldinghus ned til Kolding Å, der - som det ses af prospektet ovenfor - passeredes via en oplukkelig vindebro. Den fortsatte mod syd til Vonsild sogns nordspids, og fulgte nu skellet mellem Kolding Søndervang i øst og Vonsild mark, indtil den ifølge Axel Johansen ca. 1 km nede drejede mod vest over til alfarvejen - den nuværende Haderslevvej - lige syd for 2,6 km stenen, som den fulgte gennem Vonsild by. Syd for Vonsild fortsatte den sit eget forløb som kongevej fra Vonsild Mosekær ad Vonsild Skov - Åstorp mark og videre til Høkelbjerg - Tyrstrup kirke - Seggelund - Bjerning kirke - Errested til Haderslev.

Anlæg og vedligeholdelse af kongevejen var pålagt de kongelige bønder. I regnskaberne fra Haderslev len ses jævnligt, at et større eller mindre antal bønder er udkommanderet til ægtkørsel - bøndernes tvungne kørsel for kongen. Det kunne dreje sig om snesevis af vogne til transport af eksempelvis det kongelige fadebur.

I 1651-52 blev der lavet 18 nye broer på vejen foruden en del bomme og porte. I 1653 og 1654 var Frederik III på Koldinghus, hvorfra han lod udgå åbne breve om forbud mod færdsel på kongevejene. Men efter krigen i 1657-60 blev tanken om genopførelsen af det brændte Haderslevhus opgivet, og i 1666 gav kongen befaling om at transportere mursten fra ruinen til København. Dermed må ifølge Alex Wittendorff også kongevejen anses for opgivet. I hvert fald kan den ikke længere have spillet nogen væsentlig rolle for kongen

Opsynsmænd og kongehuse

De i indledningen nævnte afspærringer og straffebestemmelser var ikke nok til at forhindre ulovlig trafik. Der måtte være folk på stedet til at håndhæve færdselsforbudet og arrestere de ulovlige trafikanter. Det påhvilede lensmændene at sørge herfor, dels ved hyppigt at lade vejene beride af deres egne folk, dels ved at ansætte faste opsynsmænd, som boede ved vejen og lønnedes af lenet.

Desværre er der ikke i Haderslev lens regnskaber fundet oplysninger om Kolding-Haderslevvejens opsynsmænd og deres boliger, men forholdene har næppe adskilt sig fra de tilsvarende på Sjælland.

Eksempelvis befalede Frederik II allerede i 1586, at der skulle skaffes en karl til at føre tilsyn med den året forud færdiggjorte Frederiksborgvej. Han skulle forhindre hærværk, som var forekommet bl.a. på milepælene, og måtte desuden kunne istandsætte vejen, når den blev kørt i stykker eller grøfterne trængte til udbedring, og til beboelse skulle han have et hus, der lå, hvor "han bedst kan være ved hånden til opsyn". Sådanne huse til opsynsmænd blev opført adskillige steder perioden igennem.

Disse kombinerede opsyns- og vejmand kunne i nogle tilfælde være husmænd og inderster, der øjensynligt havde arbejde som bierhverv, men under Christian IV møder vi nogle opsynsmænd af en helt anden type. Det var åbenbart nødvendigt at skærpe kampen mod den ulovlige færdsel, og det nye våben, kongen greb til, var indsættelse af bevæbnede vejinspektører med vidtgående beføjelser. Disse folk var ikke skikkelige husmænd og inderster, men karle med "stål i næsen", og deres opgave var at nedskyde hestene for dem, der uden tilladelse kørte eller red på vejene, for derefter at overgive misdæderne til retsforfølgelse

Vi kender navnet på en af disse nye folk. Lensmanden i Sorø ansatte i 1639 Jens Vindelbo ved vejen mellem Ringsted og Sorø med bopæl syd for Tuel sø, hvor hans navn er bevaret i Vindelbrohus.

Opsynsmandens hus fik vel ofte navn efter beboeren, men i hvert fald i 3 tilfælde blev huset kaldt Konghus. Det ene lå i Glostrup ved København-Roskilde kongevejen og de to andre i Vonsild sogn. Der kendes ganske vist mindst 16 Kong(e/s)huse heraf en del skovløberhuse, men ingen af de øvrige 13 lå ved kongeveje.

Kongehusene ved Vonsild

Som det ses af kortet til "[Husene](#)" var den nordligste del af Vonsild sogn kun godt 500 meter bred, afgrænset af alfarvejen mod vest og af kongevejen mod øst. Her sluttede også Hertugdømmet Slesvig, idet Kongeriget Danmark lå både mod vest med grænsesognet Seest og mod nord og øst med rigets grænsestad Kolding, og det har vel været årsagen til det nordre Kongehus' placering.

35 meter syd for nuværende Agtrupvej og parallelt hermed lå i gammel tid Dalbyvejen, der dannede den nordre grænse mellem Vonsild og Kolding. Hvor Dalbyvejen krydsedes af Kongevejen - nuværende Søndre Kongevej - lå det nordre Kongehus lige ud til Kongevejens venstre side og på Vonsild grund. Kongehuset og kongevejsbommen har skullet forhindre vejfarende at smutte fra Dalbyvejen ned ad den komfortable Kongevej i stedet for at køre ad Alfarvej.

Axel Johansen mener, at der vistnok på et senere tidspunkt har været kro, i hvert fald siges der at have været en udmærket smuglerkro. Toldgrænsen lå lige udenfor vinduerne mod nord. Brønden til huset blev i øvrigt fundet ved byggearbejde i 1927.

Det søndre Kongehus lå i følge provst Johan Ryde ved Vonsild Mosekær, hvor kongevejen mødtes med den gamle alfarvej mod Sjølund, lidt nord for 5 km stenen ved den nuværende Haderslevvej.

Vonsild Kongehuses 1. periode fra 1590erne til 1650erne

Hele Kolding-Haderslev kongevejen må ifølge Alex Wittendorff have været færdig 1587 og Kongehusene er vel være kommet til ret kort tid derefter.

Begge Kongehuse blev et par generationer senere i midten af 1650erne ødelagt af de fremmede tropper på samme måde som fx mange af Vonsilds gårde, og da kongen ifølge Alex Wittendorff må antages at have givet vejen fri til offentlig færdsel i 1660erne, var Kongehusenes tid som "funktionsboliger" forbi. Desværre kendes ingen oplysninger om husene og deres beboere i denne periode.

Vonsild Kongehuses 2. periode fra 1660erne til 1820erne

Begge Kongehuse blev imidlertid med amtmandens tilladelse genopbygget i 1660erne, hvilket giver os mulighed for at blive bekendt med beboerne på grund af Johan Rydes grundige kirkebogsføring. Beboerne er oplyst nedenfor.

Mens det søndre såkaldte Kongehus må være nedlagt igen tidligt i 1700-tallet, bestod det nordre som et enlænget kådnerhus med lidt jord ifølge folketællingen i 1803.

Nordre Kongehus' 3. periode fra 1820erne til omkring 1886

I denne periode flyttes kådnerhuset, der som beskrevet lå tæt op til kongevejen, en ca. 50 meter mod vest, hvor der bygges en gård, der i 1868 og formentlig i 1886 er trelænget. Gården overtog navnet Kongehus. I 1826 betegnes gårdens besidder som forpagter. Fra 1842 taler man om Kongehusets ejer.

Nordre Kongehus' 4. periode fra 1888 til i dag

Ifølge P. Eliassen var den strækning, Kongehuset lå på, efterhånden blevet et skattely for Kolding. Gamle Vonsildboere kaldte det skæmtende for deres Chicago, og her rejstes efterhånden mange nye huse. Blandt andet blev på den trelængede Kongehus-gårds grund opført et patricierhus på Brinken nr. 9 med årstallet 1888 opsat på gavlen. Huset overtog Kongehus-navnet, og her bor i dag bl.a. Lotte Molbech, der har givet anledning til denne artikel.

Kongehusnavnet

Kongehuset blev lige til slutningen af 1700-tallet kaldt *Konghuset* (på tysk: Königshaus) og manden for konghusmanden (dog kun set i kirkebogen i 1759 og 1762), men fra 1791 ændredes navnet til *Kongehus*.

Da det nordlige kådnerhus formentlig omkring 1820-erne nedlægges, og der i stedet bygges en trelænget gård, beholdes betegnelsen *Kongehus*.

Det flotte navn blev jo kun endnu mere attraktivt på grund af ordspillet med, at rigets monark tilhører kongehuset. Og Lauritz Hartvig Jeppesen lod endda fra 1842 til 1851 alle sine 5 børn døbe Hartvigsen Kongehuus! Så vidt vides er der dog ingen nutidige efterkommere af det navn.

Da gården i 1888 blev afløst af det nuværende hus, beholdt man igen navnet, og byggestilen viser, som

det ses af ovenstående fotoet, at man var sig bevidst om husets helt enestående navn.

Besiddere af Søndre Kongehus 1660-1707

1660erne-1675

Jes Jebsen, født 1621 i Vonsild, død januar 1675, gift 3.6.1651 med **Sara Matthsdatter**, født 19.6.1630, død 11.1.1704, datter af præsten Matths Jensen, Stenderup og Elsa Jessdatter. 8 børn, hvoraf kun 1 søn Matths og en datter, nedennævnte Johanne Jesdatter overlevede moderen. Ægteparret havde i krigens tid mistet gård og alt gods og midler. Da Jes Jebsen - formentlig i begyndelsen af 1660erne - hellere ville have sit eget arnested om end i ringe vilkår end sidde i andres huse som en inderste, så søgte han og fik tilladelse af øvrigheden til at genopbygge det øde Søndre Kongehus ved Vonsild Mosekær, som han havde til sin død januar 1675.

1676-1684

Matths Jebsen, død 5.3.1684, gift 3. gang 12.11.1676 med førnævnte **Sara Matthsdatter**

1684-1697

Jens Pedersen Post, født i Jylland, gift 15.7.1684 med førnævnte **Johanne Jesdatter**, født 9.7.1662. 7 børn: Caren, Elsabe, Maren, Peder, Johanne, Sara og Catharina Maria, alle født i Kongehuset i årene 1685-1697, hvorefter familien flyttede til Lolland.

1697-efter 1707

Jacob Hansen, død efter 1706, søn af Hans Jebsen på Hoppeshus, gift 14.8.1692 med **Anna Thomasdatter**, født 25.3.1656 i Staunsby, Farstrup sogn i Vendsyssel, død 30.6.1706, datter af Thomas Oluffsen og Kiersten Matzdatter. Ingen børn. Jacob Hansen giftede sig 2. gang 8.2.1707 med **An Jesdatter**, der 25.12.1707 blev forløst med en dødfødt datter.

Besiddere af Nordre Kongehus fra 1668 til i dag

1668-1686

Søren Lauritzen, født 19.11.1622 i Dalby, begravet 10.3.1686, søn af Hans Lauritzen og Caren (Hansis), gift 1.8.1652 i Kolding med **Birgitte Nielsdatter**, enke efter Søren Sørensen, født ca. 1621 i Herslev-Højrup, død 24.3.1689, datter af Niels Andersen og Anne Pedersdatter. Ingen børn. Søren Lauritzen fik 28.12.1668 af amtmand Kay von Ahlefeldt brev og bestilling på Kongehuset nedenfor Kolding, hvor han på egen bekostning byggede "i en kummerlig tid og levede hans tid vel hen". Han skiftede ved sin død, at han skyldte nedennævnte Paul Christensen 22 rigsdaler, og at han ønskede, at Paul Christensen søgte øvrigheden om at få stedet efter hans død, og at hans hustru Birgitte Nielsdatter kunne blive på stedet hos Paul Christensen til sin død.

1686-efter 1708

Paul Christensen, født 29.7.1638 i Dalby, død formentlig mellem 1708 og 1726 (kirkebog mangler) gift 2.3.1690 i Dalby med **Johanne Christensdatter**, født 1643. Hos dem tjente i 4½ år, fra han var 16 år: **Christian Reimar Arendsen**, født 21.10.1686 i Vonsild, død sammesteds 24.5.1706.

(Måske boede her også en **Jacob Wackers**, hos hvem et uægte barn blev født den 16.9.1705. Det er dog muligt, at det har været i det Søndre Kongehus).

Før 1729-1749

Niels Jensen, født ca. 1672, begravet 1762 og

Johanne (Nielsis), begravet 1749.

4 børn: Jens, Mette, Dorthe, Maren og dødfødt født i Kongehuset i årene 1729-49.

1750-1758

Jens Rasmussen, begravet 1758 og

Mette (Jensis)

1759-efter 1782

Jens Jensen, var fadder endnu i 1778,

gift 22.6.1759 i Vonsild med

Mette Nielsdatter af Kongehuset

6 børn: Jens, Anders, Jørgen, Niels, Maren og dødfødt dreng født i Kongehuset i årene 1759-73. Anders, Jørgen og Niels konfirmeret i årene 1778-82.

Før 1788-1811

Lars Olufsen, kådner med jord, født omkring 1742, død 9.11.1811, og

Mette Henriksdatter, født omkring 1735, død 24.11.1818.

1 barn: Mette Marie Larsdatter, født 26.8.1776 (ikke i Vonsild), konfirmeret 1791.

Før 1815-efter 1820

Jep(pe) Hartvigsen, født ca. 1750, død 16.4.1820, søn af gårdmand Hartvig Jepsen og Karen Poulsdatter, gift 26.6.1795 i Vonsild med førnævnte

Mette Maria Larsdatter, der blev gift 2. gang 4.11.1820 med

Anders Nielsen, som døde 1845 i Kongehuset hos nedennævnte stedsøn, søn af Niels Andersen og Maren i Seest.

2 børn: Catharina Maria, født 1815 i Kongehuset og Lauritz Hartvig født 1.3.1817 i Kongehuset som han senere overtog, jf. nedenfor.

Omkring 1826

Jens Peter Poulsen Seet, forpagter og

Mette Jensdatter Dons

1 søn: Peder Poulsen Seest, født i Kongehuset 1826.

Omkring 1831

Jens Pedersen Tandtholt, forpagter og

Mette Jensdatter

1 datter: Maren født i Kongehuset 1831.

Før 1834-efter 1837

Niels Jensen Lysholdt, forpagter og

Ellen Hansdatter

2 børn: Udøbt datter og Anna Maria født i Kongehuset 1834-1837.

1842-1860

Førnævnte **Lauritz Hartvig Jep(pe)sen, ejer af Kongehuset**, født 1.3.1817, død 15.10.1860, søn af den tidligere besidder af Kongehuset Jep(pe) Hartvigsen og Mette Maria Larsdatter (se ovenfor) og

Bodil Maria Kjær, født feb. 1817, død 12.1.1857 i Kongehuset.

5 børn: Jeppe, Peder, Mette Maria, Andreas og Johannes, alle født i Kongehuset i årene 1842-51 og alle døbt Hartvigsen Kongehuus. Johannes konfirmeret 1866.

1861

Jørgen Petersen, gårdejer og

Marie Margrethe Jessen, født ca. 1815.

1 søn: Peter Petersen, født i Kongehuset 1861.

1862-1866

Mogens Palle Christensen og

Marie Jensen (født ca. 1825).

1 datter: Mathilde Dorthea, født i Kongehuset 1862.

Han sælger 1866 gården til Carl Theodor Vissing.

1866-1885

Carl Theodor Vissing, gårdejer, født ca. 1818 i Kolding, gift med **Petrine Henriette Sjolte**, født ca. 1821 i Nørre Broby sogn, Svendborg amt.
4 børn: Elisa Christine, Petra Nicoline, Hedvig Krestine og Hans Carl Theodor, født 1844-1856 i Ribe Amt.
De har en karl, en røgter og en tjenestepige på gården både i 1870 og 1880.
Han sælger stedet 12.3.1885 til Jes Christian Sørensen

1885-1914

Jes Christian Sørensen, købmand og gårdejer, født ca. 1832 i Gelballe, 8 km vest for Vonsild, død 1907, gift med **Inger Kirstina Dethlefsen**, født ca. 1850 i Seggelund, død 1914.
Havde i 1890 en hjemmeværende søn Holger, født ca. 1876 i Haderslev.
Allerede 17.12.1885 frasælges matr. 29b til Raffnsø (senere Haveselskabet Søndervang).
Inger Kirstina Dethlefsen ejer i øvrigt stedet til sin død i 1914.

1914-1922

Holger Sørensen og Carlo Herluf Verner Sørensen arver stedet 3.12.1914

1922-1929

Hans Petersen, J. Chr. Lykke og **J. Fr. Sørensen** overtager stedet den 14.3.1922. 13.10.1925 sælger Hans Petersen sin andel til J. Fr. Sørensen.
09.02.1926 køber **Hans Hansen**, måske kun J. Chr. Lykkes andel.
15.03.1929 sælger J. Fr. Sørensen sin andel til **Wange Thomsen**.

1929-1930

12.10.1929 skøde fra direktør R. Ravn til **fru Ane Kirstine Johansen, gift Jepsen**.
I 1930 overgår matriklen sammen med hele kvarteret fra Vonsild sogn til Krist sogn, Kolding.

1930-1941

15.11.1930 skøde til **repræsentant Niels Petersen (Carstensen?)** fra fru Ane Kirstine Johansen, gift Jepsen, der dog forinden havde skænket grunden på Immanuelvej til en ny kirke, og man gik i gang med at samle penge ind til selve kirkebyggeriet, i det kvarterets beboere ikke ønskede at komme under Krist kirken.

1941-1960

21.05.1941 skøde fra adkomst 2 til **overassistent L.A. Wange Thomsen** og S. Houmann. Sidstnævnte transporterer sin halvdel til Wange Thomsen matr. 470, 471 og 472, og Wange Thomsen er nu eneejer, og familien bebor huset til 1960, bortset fra at en lejlighed på 1. sal er udlejet.

Under 2. verdenskrig blev huset dog beslaglagt af værnemagten, som gav familien 1 døgn til at forlade huset. Det medførte, at naboer og venner opmagasinerede en del af indboet, af hvilket en del ikke kom tilbage, da familien efter krigen kunne flytte ind igen.

Formentlig i 1950'erne er jorden nord for huset, faktisk husets forhøved, solgt fra til Brinken 7 og samtidig er der bygget garager i 2 etager forskudt for hinanden øst for huset. De underste garager, som man kommer ind til ved at køre nord om huset er nr. 9A, og de øverste garager (der er stor niveauforskel) kører man ind til via Sdr. Kongevej, hvor der er en lille "vej" mellem nr. 8 og 10, Denne vej bruger Kongehusets beboere også, da man så er i niveau med huset.

1960-1961

18.05.1960 skifte til Wange Thomsens børn:
Fru Lykke Grunnet-Lauridsen og tandlæge Aage Wange Thomsen.

Huset stod tomt efter forældrenes død med få måneders mellemrum. Arvingerne afviklede og tømte huset i denne periode.

1961-1984

20.10.1961 skøde til

civilingeniør H.C. Erwald, tandlæge Erik Vestergård og fru Agnes Skøth, 17.02.1963 fru Agnes Skøth sælger sin andel til de to andre.

10.05.1967 civilingeniør H.C. Erwald sælger sin anden til tandlæge Erik Vestergård, der nu bliver eneejer.

Ejerne lejede ud - i de sidste år som ungdomshybler. Det fortælles, at huset har rummet 17 lejere, så der var liv og glade dage i huset, hvilket det også bar præg af, da Lotte Molbech første gang så på lejligheden. Kælderen var man i december 1985 ved at male, og de steder, der ikke var malet, var der datidens graffiti på vægge og bjælker. Det var også sådan i starten, efter Lotte Molbechs indflytning, at hvis man skulle med taxi hjem fra byen, skulle man blot sige Kongehuset, og alle taxichauffører vidste besked.

1984-nu

Erik Vestergård sælger 1984 til sønnen **arkitekt Steffen Westergaard**, som renoverer til 4 moderne ejerlejligheder og 8 garager, der sælges i 1985.

Opindeligt var hovedindgangen i husets vestre gav. Denne er i dag muret til, og der er lavet en høj terrasse på stolper ud fra stuen i den ende af huset. Der er så blevet lavet indgang til denne stuelejlighed i den vestre ende af sydsiden (nr. 9B), og i den østre ende af sydsiden (nr. 9C) er der indgang til den anden stuelejlighed (Lotte Molbechs lejlighed) og til de 2 lejligheder på 1. sal.

Kilder

Eliassen, P: Kolding fra Middelalder til Nutid 1910

Eliassen, P: Spredte Optegnelser fra Vonsild Sogn, Vejle Amts Aarbøger 1915, side 116-132

Folketællinger:

1803 og 1845 ifølge nærværende hjemmeside.

1870-90 ifølge mikrokort på Landsarkivet i København.

Johansen, Axel: Kongevejen og Adelvejen mellem Kolding og Haderslev, Vejle Amts Aarbøger 1928, side 218-232

Molbech, Lotte: Oplysninger om Kongehuset, Brinken 9A-C i nyere tid.

Wittendorff, Alex: Alvej og Kongevej. Akademisk Forlag 1973

Vonsild kirkebøger:

1659-1708 skrevet af provst Johan Ryde, udgivet af Hans H. Worsøe, Landbohistorisk Selskab 1982 og oplistet på nærværende hjemmeside

1726-1782 oplistet på nærværende hjemmeside

1783-1867 udskrevet af Ingrid Bruun på maskinskrevne lister, lånt af Stadsarkivet, Kolding.